

Sanda Golopenția, *Memorii colective. Intermemoria. Studii de pragmatică și antropologie și Româna globală. Limba română și vorbitorii ei în afara României*, București, Spandugino, 2024, 398 pag.

<https://doi.org/10.29081/SCSSF.2025.53.12>

La Editura Spandugino din București, a apărut în cursul anului 2024, volumul *Memorii colective*, sub semnătura Sandei Golopenția, profesor emerit al Universității Brown, unde a predat între anii 1981 și 2010. Pe parcursul activității sale, Sanda Golopenția a publicat 50 de volume de lingvistică, semiotică literară antropologie, sociologie, proze scurte, eseuri și peste 200 de studii (apărute în SUA, Franța, România, Italia, Belgia, Portugalia, Spania, Africa de Sud și Mexic).

Lucrarea de față reprezintă o ediție revăzută și adăugită de autoare a versiunilor precedente ale volumului *Intermemoria. Studii de pragmatică și antropologie*, publicată la Editura Dacia din Cluj-Napoca, în anul 2001, respectiv *Româna globală. Limba română și vorbitorii ei în afara României*, apărută la Editura Fundației Culturale Secolul 21, în anul 2009. Cele două secțiuni propuse de Sanda Golopenția – *Intermemoria* și *Româna globală* – se constituie într-un demers complementar ce îmbină reflecția teoretică asupra memoriei colective cu o analiză empirică asupra comportamentelor lingvistice ale comunităților românești aflate în afara granițelor naționale.

Prima parte a lucrării, *Intermemoria. Studii de pragmatică și antropologie* propune ca ax central conceptul de *intermemorie* – o formă de memorie colectivă emergentă din interacțiunile discursive cotidiene. Această re poziționare a memoriei dinspre instituțional și arhival spre dialogic și performativ este una dintre cele mai fertile idei ale autoarei. Autoarea explorează conceptul de *intermemorie*, evidențiind legătura dintre diferitele forme de memorie – individuală, colectivă și culturală. Această idee se sprijină pe teoriile lui Maurice Halbwachs, care a dezvoltat noțiunea de memorie colectivă, afirmând că memoria individuală este influențată și susținută de grupurile sociale din care facem parte. Astfel, Sanda Golopenția lansează cititorilor o provocare: aceea de a reflecta asupra rolului dialogului în configurarea memoriei colective. Pentru această memorie vorbită, activată și întreținută prin comunicare, ea propune conceptul de *intermemorie*, considerat componenta cea mai dinamică a memoriei colective.

Meritul major al volumului este reabilitarea comunicării orale ca spațiu central al producerii memoriei colective. Sanda Golopenția reușește să argumenteze că identitatea nu este preexistentă discursului, ci se negociază continuu în interiorul acestuia. Abordarea regională pe care o favorizează – accentuând particularitățile locale ale limbii române – deschide direcții valoroase de cercetare. Analizată inițial în raport cu destinul regional al limbii române, intermemoria este raportată și la context global.

Volumul se distinge prin abordarea sa interdisciplinară, aflată la granița dintre antropologie culturală, folclorică, istoria mentalităților și studii digitale. Prima parte, centrată pe arhitecturile memoriei și pe conceptul de bază de date (RLCD), oferă un cadru teoretic solid pentru înțelegerea descântecelelor nu doar ca texte magice, ci ca structuri culturale complexe. Autoarea explică limpede de ce descântecele de dragoste merită studiate și propune o metodologie coerentă de clasificare, etichetare și derivare a scenariilor magice. Această secțiune este una dintre cele mai inovatoare ale

volumului, aducând un suflu contemporan unui domeniu adesea tratat exclusiv descriptiv.

Partea a doua, dedicată descântecelelor din satul Cornova (Basarabia), are o valoare documentară deosebită. Reconstituirea cercetărilor din 1931, analiza practicii magice locale și revenirea asupra materialului după decenii oferă profunzime istorică și umană studiului. Descântecele sunt analizate funcțional (dragoste, frumusețe, aflarea ursitului, ură, desfacerea urii), ceea ce permite o înțelegere nuanțată a rolului lor social și simbolic.

Spre deosebire de prima parte a lucrării, partea a doua, *Româna globală*, își asumă un rol descriptiv, cartografiind variantele limbii române vorbite în diaspora, subliniind caracterul provizoriu al cercetării – „un studiu de etapă” –, atenționând asupra evoluțiilor rapide ale fenomenului diasporic. Această precauție este justificată; mobilitatea, rețelele transnaționale și hibridizarea lingvistică fac imposibilă o fixare definitivă a stării limbii române la nivel global. Punctul forte al volumului rezidă în adunarea sistematică a unor informații disparate, rareori tratate unitar în spațiul românesc. Observațiile despre comunitățile istorice din Balcani, despre diaspora română din Occident sau despre formele discontinue ale transmiterii intergeneraționale constituie un material empiric valoros.

Unul dintre aspectele cele mai fertile ale proiectului constă în încercarea de a pune în dialog conceptul de intermemorie cu fenomenologia limbii române în diaspora. Autoarea ridică o întrebare fundamentală: *Ce se întâmplă cu memoria dialogică atunci când comunitatea se dispersează geografic și intră în competiție lingvistică cu alte limbi dominante?* Răspunsul, dacă nu este articulat explicit, se poate deduce indirect: intermemoria devine mai tensionată, mai fragmentară, dar totodată mai conștientă de sine. Comunitățile diasporice sunt constrânse să-și expună constant identitatea lingvistică, să o justifice, să o adapteze și să o reinventeze. Dialogul intern și dialogul cu limba majoritară generează forme hibride de română, care nu sunt simptome ale degradării, ci expresii ale unei memorii colective în reconfigurare continuă. Aici se află unul dintre cele mai importante merite ale studiului: în loc să deplângă „pierderile” lingvistice din diaspora, autoarea le interpretează în cheia unei dinamici normale a limbilor aflate în mobilitate. Din această perspectivă, diaspora devine un laborator pentru înțelegerea memoriei colective în condițiile globalizării. Aceste limite nu reduc însă valoarea întregului, ci arată amploarea unui domeniu în plină formare.

Prin volumul *Memorii Colective*, Sanda Golopenția oferă o contribuție importantă la studiul limbii române și al memoriei colective în context global. Dacă prima parte introduce un concept teoretic fertil, dar încă în căutarea unei formalizări complete, a doua propune o cercetare empirică necesară, chiar dacă fragmentară, asupra românei din diaspora. Cartea este recomandată cercetătorilor, studenților la științe umaniste, dar și celor pasionați de imaginarul magic și de patrimoniul cultural imaterial.

Aura Lovin (Comorașu)⁹

⁹ Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.